

Warszawa, 18. 07. 2023

Dr hab. Małgorzata Orłowska, prof. AWSB  
Akademia WSB w Dąbrowie Górniczej

Recenzja pracy doktorskiej  
**mgr. inż. Magdaleny Heleny Badory**  
**pt. *Wizerunek publiczny pracowników socjalnych - rola mediów w kształtowaniu obrazu profesji***  
napisanej pod kierunkiem Prof. zw. dr hab. Kazimierzy Wódc  
oraz promotora pomocniczego dr Danieli Dzienniak – Puliny

Recenzja została napisana na zlecenie Rady Naukowej Instytutu Socjologii Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach z dnia 27.06.2023  
(uchwała nr 1/06/2023)

Przedłożona do recenzji praca Pani mgr inż. Magdaleny Heleny Badory pt: *Wizerunek publiczny pracowników socjalnych - rola mediów w kształtowaniu obrazu profesji* składa się z czterech rozdziałów wraz z podrozdziałami: rozdział I. Ewolucja systemu pomocy społecznej w Polsce po 1989 roku; rozdział II. Zawód pracownika socjalnego – ugruntowanie teoretyczne; rozdział III. Metodologia badań własnych; Rozdział IV. Wizerunek publiczny pracowników socjalnych. Są one poprzedzone wstępem. Prace wieńczy zakończenie, bibliografia, spis tabel, wykresów, rysunków oraz aneks. Praca liczy w sumie 348 stron, w tym: - obszerną bibliografię (ss. 315-334) zawierającą osobno wyróżnione akty prawne oraz netografię: - spis ośmiu tabel, szesnastu wykresów, dziewiętnastu rysunków oraz aneks składający się z 5 załączników dotyczących zastosowanych narzędzi badawczych.

### **Wstęp.**

Rzadko się zdarza, by zadana lektura zmieniła się, z obowiązku w ciekawą intelektualnie przygodę. A tak jest w przypadku pracy *Wizerunek publiczny pracowników socjalnych - rola mediów w kształtowaniu obrazu profesji* napisanej przez Panią Magdalenę Helenę Badorę. Autorka w centrum swoich zainteresowań badawczych stawia niebanalny problem jakim jest wizerunek zawodu pracownika socjalnego w mass mediach i poniekąd wzajemne relacje

między oboma podmiotami. Obok żywej i przejrzystej narracji odbiorca znajduje kopalnię faktów, które dotyczą zarówno przeprowadzonej analizy teoretycznej jak i empirycznej. Jedną z przesłanek powyższej oceny jest fakt, że współcześnie nie tylko nie ma szerszej refleksji na podjęty przez doktorantkę temat, ale też, iż dotyczy to zawodu, który z trudem i mozołem zdobywał sobie miejsce w rodzimej rzeczywistości społecznej. Poczynając od czasów PRL-u, gdzie wchodził w konflikt z obowiązującą wówczas doktryną, poprzez czasy transformacji, kiedy musiał wziąć na swoje barki ciężar ponad siły pomocy ofiarom zmiany systemowej, do czasów współczesnych, gdzie pozostałe służby społeczne często zrzucają nań niechciane, a trudne do rozwiązania problemy. By wreszcie stać się zawodem wysokiego ryzyka (w przenośni i dosłownie) o relatywnie niskim statusie i stosunkowo marnie opłacanym, a na dodatek na którym wszyscy się znają i wiedzą „jak lepiej być powinno”.

### **Ocena formalna pracy**

Przedłożona do oceny praca Pani mgr inż. Magdaleny Heleny Badory pt. *Wizerunek publiczny pracowników socjalnych - rola mediów w kształtowaniu obrazu profesji* napisana jest od strony formalnej zgodnie z przyjętymi zasadami pisania tego typu prac. Ma standardową strukturę składającą się z części teoretycznych, metodologii badań własnych oraz analizy zebranego materiału badawczego. Proporcje między poszczególnymi częściami pracy są poprawne i zgodnie z przyjętymi powszechnie standardami. Całość pracy uzupełniona jest licznymi wykresami, tabelami i rycinami. Taki zapis merytoryczny jak i redakcyjny prezentowanego materiału ułatwia odbiór prezentowanych treści. Zwłaszcza, że tabele, wykresy i ryciny są bardzo czytelne, nawet dla laika, tak graficznie jak i merytorycznie. Zabieg ten jest bardzo korzystny dla prezentacji materiału ze względu na obszerność dysertacji (315 stron tekstu) oraz odbudowania go licznymi przypisami (aż 554!) cytowanej literatury przedmiotu. Sama bibliografia liczy kilkanaście stron. Zapis bibliograficzny jest poprawny, zwłaszcza, że dotyczy różnych źródeł: książek, czasopism, aktów prawnych, stron internetowych czy dokumentów administracyjnych. To samo dotyczy przypisów w tekście. Ich zapis jest poprawny.

W przedłożonej do oceny pracy doktorantka posługuje się poprawną polszczyzną z uwzględnieniem języka zawodowego – adekwatnego do nauk społecznych i opisywanych zjawisk. Posługuje się nim swobodnie i ze zrozumieniem. Wywód jest zwięzły i logiczny. Umie dokonać syntezy zebranego materiału. Ocena ta dotyczy wszystkich części pracy. Ta cecha nie jest częstą i stanowi niewątpliwą wartość dysertacji oraz warsztatu doktorantki.

Praca zarówno pod względem struktury, aparatu naukowego, warsztatu edytorskiego nie budzi zastrzeżeń.

**Ogólnie: stronę formalną** ocenianej pracy Pani mgr. inż. Magdaleny Heleny Badory pt. *Wizerunek publiczny pracowników socjalnych - rola mediów w kształtowaniu obrazu profesji* należy uznać za poprawną, spełniającą przewidziane kryteria dla tego typu prac.

### **Ocena merytoryczna pracy**

W ocenie recenzenta analizę merytoryczną pracy Pani mgr. inż. Magdaleny Heleny Badory pt. *Wizerunek publiczny pracowników socjalnych - rola mediów w kształtowaniu obrazu profesji* należy zacząć od przytoczonego przez nią samą w części metodologicznej pracy (s. 181) - za badaczami Ch. Frankfort-Nachmias i D. Nachmias - trafnego stwierdzenia, że podstawową funkcją metodologii jest *pomaganie ślepcowi w „patrzeniu”*. Jej praca – zarówno analiza empiryczna jak i teoretyczna - jest właśnie swoistym otwieraniem oczu nam wszystkim. Wszak zawód pracownika socjalnego istnieje od dawna. Oczywiście był on różnie skonfigurowany i umieszczony w strukturze państwa polskiego – początkowo został usytuowany w sferze medycznej, by aktualnie być przypisanym do sfery pracy i polityki społecznej. Owo przyporządkowanie administracyjne odzwierciedlało i nadal opisuje funkcje jakie zawód pełnił w społeczeństwie, a w zasadzie jakie mu przypisywano i jakich się od niego oczekuje. Potwierdzeniem niepewnego statusu zawodu było opieranie się systemu pomocy społecznej, aż do lat 90. XX wieku, na ustawodawstwie z roku 1923 (oczywiście często nowelizowanym w jakimś zakresie).

Wymienione przesłanki wpisują się w motywy i potrzebę podjęcia tematu, jak też uwidocznione są w prezentowanym przedmiocie i celu badań. Przedmiotem badań Autorka czyni „wizerunek pracownika socjalnego w dyskursie medialnym” (s. 188). Natomiast cel badań jest wielowątkowy. Dotyczy przesłanek kreujących wizerunek pracownika socjalnego (s. 189 dysertacji).

Zarówno cel jaki przedmiot badań są sformułowane poprawnie.

Następnie na ich podstawie Doktorantka formułuje główny problem badawczy – „w jaki sposób prezentowani są w mediach pracownicy socjalni? (s. 190), który rozpisuje na pytania szczegółowe (s. 190).

Zarówno problem badawczy jak i pytania szczegółowe są sformułowane poprawnie i adekwatnie do celu i przedmiotu badań.

Aby odpowiedzieć na tak sformułowany cel i pytania szczegółowe Autorka proponuje określone metody i narzędzia. W opinii recenzenta wybór jest właściwy i adekwatny do realizowanego celu. Autorka w opisie ich doboru wykazała się dużą znajomością warsztatu badacza, pokazując między innymi przesłanki i kontekst ich wyboru. Na pozytywną ocenę

zasługuje również przytaczana literatura z zakresu metodologii badań. Jej ranga i selekcja świadczy o dobrym rozeznaniu w literaturze.

Tak sformułowane założenia metodologiczne podlegają następnie operacjonalizacji. I w tym przypadku świadczy to o dobrym opanowaniu warsztatu i uporządkowanym prowadzeniu badań. Sąd ten pogłębia lektura załączników (nr 1- 5) zawierających narzędzia badawcze, załączonych na końcu pracy.

W sumie mamy do czynienia z dojrzałym projektem badawczym o właściwie sformułowanych celach, przedmiocie badań, problemie badawczym i pytaniach badawczych oraz właściwym dobraniu metod i narzędzi badawczych. Ocena tej części pracy jest pozytywna.

Drogą dojścia do powyższych przesłanek metodologicznych była analiza teoretyczna i kontekst społeczny zjawiska pomocy społecznej jak i aktywności pracowników socjalnych jako odpowiedzi państwa na społeczne problemy.

Kwestie te, z dużą znajomością rzeczy, Autorka prezentuje w rozdziale I i II. Obydwa rozdziały w zasadzie prowadzą nas do finalnego pytania: jaki jest odbiór społeczny zawodu, jego funkcjonowania oraz jaką rolę pełnią w tym procesie media.

W opisywanych rozdziałach Autorka analizuje problem pojawienia się zawodu pracownika socjalnego oraz jego rangi czy wręcz potrzeby istnienia w społeczeństwie. Czy był on od zawsze wśród społecznych instrumentów pomocy innemu oraz jakie mu powinny przyświecać cele i wartości, a nade wszystko jaka jest jego kondycja społeczna współcześnie.

Z tego zadania Autorka wywiązuje się znakomicie. Wykazuje się dobrą znajomością literatury w tym ustawodawstwa, które określało świadczenie pomocy przez profesjonalne kadry. Na szczególną uwagę zasługuje podkreślenie przez Autorkę drogi pomocy innemu człowiekowi – od filantropi do profesjonalnej pomocy. Interesujące są też te fragmenty tej części pracy, które odnoszą się do społecznego wizerunku zawodu.

Jednak w tej części pracy – zdaniem recenzenta – zabrakło informacji o tym, czym jest praca socjalna. Jakkolwiek Autorka *implicite* pokazuje jej miejsce i relacje z pomocą społeczną (według obowiązującej ustawy o pomocy społecznej praca socjalna jest narzędziem), to jednak pojęcie to nie pojawia się w pracy. Oczywiście prawem Autora jest przyjęcie własnej narracji, to jednak recenzent odczuwa niedosyt w tym względzie. Jeśli się pisze o pracowniku socjalnym to dobrze by było wyjaśnić czym jest praca socjalna, którą on realizuje. Mam tu na myśli wypowiedź na poziomie podrozdziału.

Dobrze by było tę lukę uzupełnić podczas publikacji książkowej niniejszej rozprawy. Do czego Autorkę i promotora gorąco namawiam. Książka uzupełniłaby istniejący stan wiedzy

w tym zakresie, zwłaszcza, że Autorka we wnioskach swojej pracy zawiera szereg niezwykle cennych rekomendacji praktycznych.

Omawianie tzw. części teoretycznej pracy jest dogodnym momentem na zwrócenie uwagi na jeszcze jeden problem, który jest często podnoszony w recenzjach. Mianowicie brak literatury obcojęzycznej. W tym wypadku jest to zarzut bezzasadny. Pisząc o polskiej rzeczywistości trudno bowiem szukać opracowań na ten temat np. w literaturze anglosaskiej.

Przy ocenie części pracy dotyczącej przeprowadzonych badań (rozdział 4 pracy) w pierwszej kolejności warto zwrócić uwagę na punkt widzenia podnoszony w narracji. Autorka konstruuje obraz wykonywania zawodu w społecznej percepcji przez pryzmat mediów – elektronicznych i papierowych. Ta społeczna percepcja jest szczególnie istotna dla zawodu określanego mianem profesji. Jest to szczególnie ważna przesłanka w spostrzeganiu pracy socjalnej i osób ją realizujących w postmodernistycznej wizji pracy socjalnej. Media są tutaj istotnym narzędziem oceny, swoistym lustrem odbijającym rzeczywistość, parafrazując powiedzenie Stendhala, dla którego powieść była zwierciadłem przechadzającym się po gościńcach życia. Dziś taką rolę pełnią media. Wszak brak komercyjności jest podstawą wykonywania owego zawodu - a właściwie profesji, a jednym z kryteriów oceny staje się w tym przypadku społeczna akceptacja skutków działania. Media są jednym z jego wskaźników.

Podjęta analiza opisuje wizerunek zawodowych pracowników socjalnych na trzech płaszczyznach: makro, mezo i mikro szczebla administracyjnego. Ma to swoje uzasadnienie. To struktury lokalne podejmują interwencje i pomoc. Każda ze struktur ma swoje obszary interwencji, które są jej ustawowo przypisane i za które odpowiada. Różne będą też rodzaje wizerunku zawodu i jego uprawiania w zależności od przypisanych ról społecznych. Inna jest też rola mediów w zależności od poziomu ogólności. Na co słusznie zwraca uwagę Autorka dysertacji.

O ile materiał badawczy prezentowany w rozdziale 4 stanowi żmudny i profesjonalny opis oddający stan faktyczny to na szczególną uwagę zasługują wnioski zamieszczone na koniec każdego z wyróżnionych podrozdziałów w tej części pracy. Autorka w sposób syntetyczny i dążący do uogólnień ocenia wizerunek pracowników socjalnych prezentowany w poszczególnych kategoriach mediów wyróżnionych ze względu na poziom zasięgu.

Dopełnieniem szczegółowej analizy wizerunku zawodowego pracownika socjalnego zawartej w podrozdziałach 4. części pracy, a zarazem całościowej próby odpowiedzi na postawiony problem badawczy jest rozdział nazwany przez Autorkę „Zakończeniem”. Doktorantka daje w nim nie tylko szczegółową wykładnię roli mediów w budowaniu wizerunku

(popartą licznymi *case study*), ale też stara się dojść do pewnych uogólnień i rad praktycznych. Mamy zatem do czynienia z aplikacyjnym charakterem badań.

Jednak najważniejszą oceną pracy jest **jej oryginalność**, na co zwraca uwagę przy ocenie prac doktorskich chociażby Ustawa z 2003 roku o stopniach naukowych (Dz.U. 2003 Nr 65 poz. 595) w artykule 13.

Pani mgr inż. Magdalena Helena Badora zajęła się problemem wizerunku zawodowych pracowników socjalnych w mediach. Wydawałoby się, że to zawód jak każdy inny. Tymczasem jego rola we współczesnych społeczeństwach jest znacząca. Zdaniem niektórych badaczy problemu jest tylko kilka zawodów zasługujących na powszechny szacunek. Jacek Hołówka – filozof (2005), w swoim eseju *Profesje przeciw wykluczeniu* przytacza stanowisko jednego z nich – Timo Ariaksinena, który stwierdza, że jedną z czterech profesji zasługujących na powszechny szacunek jest właśnie zawód pracownika socjalnego – pozostałe to: lekarz, prawnik i nauczyciel. Co - jego zdaniem - leży u podstaw takiego szacunku wobec pracowników socjalnych. Bez wątplenia jest to przypisanie mu statusu profesji, a nie zawodu. Jedną z cech profesji jest nie podejmowanie aktywności zawodowej w ramach rynku, tzn. działanie w ramach organizacji wyższej użyteczności, kiedy ich praca nie jest kontrolowana przez korzyści finansowe i prawo popytu i podaży.

Stąd podjęty przez doktorantkę problem społecznego wizerunku owej profesji – zawodu (co znalazło odzwierciedlenie w tytule dysertacji) ma istotne znaczenie społeczne. Jest to rodzaj służby społecznej. I taką konotację służby, od swojego zarania, ma praca socjalna. W tej sytuacji nie bez znaczenia jest społeczna ocena jego wykonywania, którego jednym z elementów oceny jest przestrzeń medialna.

I ten wątek społecznej użyteczności, oraz konieczności społecznej weryfikacji działań jest najważniejszą przesłanką i efektem pracy doktorantki. Zwłaszcza, że w swoim „Zakończeniu” kieruje ona pewne dyrektywy prakseologiczne dla jego wykonywania.

Wartością dodaną pracy, choć często bywa to i obciążeniem, jest też fakt, że Autorka ze swoją analizą problemu prowadzi „z wnętrza systemu”, tzn. sama czynnie wykonuje zawód pracownika socjalnego. Jednak nie uległa pokusie wybielania kolegów i zawodu czy wyparcia zjawisk niekorzystnych. Jest to kolejny plus na rzecz rzetelności warsztatu badacza Autorki i jej dojrzałości jako adepta nauki.

**Ogólnie: stronę merytoryczną pracy należy uznać za poprawną, adekwatną dla tego typu rozpraw. Doktorantka prawidłowo postawiła problem badawczy, adekwatnie do niego**

dobrała metody i narzędzia badawcze, a następnie przeprowadziła badania własne. Ich opis i interpretacja zostały przeprowadzone poprawnie i zasługują na pozytywną ocenę.

### **Konkluzja**

W ocenie recenzenta Pani mgr. inż. Magdalena Helena Badora w przedłożonej do oceny dysertacji pt. *Wizerunek publiczny pracowników socjalnych - rola mediów w kształtowaniu obrazu profesji* napisanej pod kierunkiem prof. zw. dr hab. Kazimierzy Wódcz oraz promotora pomocniczego dr Danieli Dzienniak – Puliny spełniła wszystkie kryteria przypisane do oceny tego typu prac. Jej rozważania są cennym wkładem w rozwój nauki i profesji pracownika socjalnego. Udowodniła, że opanowała warsztat badacza, a jej aktywność jako adepta nauki dobrze rokuje na przyszłość. Posiada wiedzę i umiejętności jej stosowania.

Ze względu na prakseologiczny aspekt podjętej analizy i społeczną rangę opisywanego problemu recenzent sugeruje wydanie niniejszej dysertacji drukiem w Wydawnictwie Uniwersytetu

Na podstawie dokonanej oceny rozprawy doktorskiej *Wizerunek publiczny pracowników socjalnych - rola mediów w kształtowaniu obrazu profesji* stwierdzam, że spełnia ona wymagania określone w ustawie z 14 marca 2003 roku o stopniach i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki. Przedstawiam wniosek o dopuszczenie Pani mgr. inż. Magdaleny Heleny Badory do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

M. Omińska